

чаткової освіти Греції / Ю. М. Короткова // Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. праць / [за заг. ред. В. І. Сипченка]. – Слов'янськ : СДПУ. – 2006. – Вип. XXXIII. – С. 32–38.

8. Кулікова А. С. Підготовка соціальних працівників до роботи з дітьми та молоддю у вищих навчальних закладах Швеції [текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / А. С. Кулікова ; Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2009. – 20 с.

9. Петрова І. В. Дозвілля в зарубіжних країнах : підручник / І. В. Петрова. – К. : Кондор, 2005. – 408 с.

10. Пивоварчук М. Підготовка фахівців за спеціальностями напрямку "Педагогіка" у Вроцлавському університеті / М. Пивоварчук // Педагогічна освіта і наука в умовах класичного університету : традиції, проблеми, перспективи : у 3 т. – Т. 1. Підготовка педагогічних кадрів у вищій школі: виклики, проблеми, динаміка змін : [зб. наук. пр. / за ред. М. Євтуха, Д. Герцюка, К. Шмид-

та]. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – С. 100–120.

11. Ядвиршиц Л. А. Профессиональная подготовка учителя к социально-педагогической деятельности : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Л. А. Ядвиршиц. – Брянск, 2001. – 320 с.

12. Andrews J. Alternative futures for Faculties of Education / J. Andrews // Canadian Journal of Education. – 1984. – № 9. – P. 261–275.

13. Fullan M. The new meaning of educational change (third edition) / M. Fullan. – Toronto, Ontario : Irwin Publishing, 2001. – P. 246–247.

14. Gambhir M., Broad K., Ewans M., Gaskel J. Characterizing Initial Teacher Education in Canada: Themes and Issues. From: <http://www.intlalliance.org/Canada>

15. Human Resources Development. Government of Canada. Canada's Innovative Strategy. Knowledge matters skills and learning for Canadians: monograph. – 2002. – 26 p.

16. Jedlewska B. Miejsce i ranga animacji społeczno-kulturalnej w edukacji ped-

agogow w Polskich Uniwersytetach / B. Jedlewska // Педагогічна освіта в Україні і Польщі: реалії та перспективи : зб. наук. праць / за ред. Д. Герцюка і Р. Кухи. – Львів : Видавничий центр Львівського національного університету ім. І. Франка "Триада плюс", 2008. – S. 271–290.

17. Somerville, M., Green, M. A pedagogy of "organized chaos": ecological learning in primary schools / M. Somerville, M. Green // Children, Youth and Environments [E]. – Vol 21. – Issue 1, University of Colorado. – United States, 2011. – Pp. 14–34; Combs, Arthur W. New Assumptions for Educational Reform / Arthur Combs // Educational Leadership. – XLV. – No. 5 (February), 1988. – Pp. 38–40.

18. Szluz B. Perspektywy dla pracy socjalnej w szkole / B. Szluz // Edukacja nauczycieli wobec przemian szkoły / pod redakcją Eugenii Iwony Laski. – Rzeszow : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2007. – S. 224–234.

Стаття надійшла 13.03.2014 р.

УДК 796.011.1.378(06)

Михайло ГУМЕНЮК

ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ, СПОРТУ ТА ДІАСПОРИ

У статті досліджено процес розвитку та становлення традицій фізичної культури і спорту Галичини, діаспори на різних етапах історичного розвитку, формування ідеології української нації на позиції державотворення та самостійності серед дітей, юнацтва, молоді; обґрунтовано необхідність морально-етичного світогляду в сучасних спортсменів, активізації патріотизму, національної гордості за свою державу. Актуалізовано роль спорту як одного із засобів самоутвердження українського народу, високої мотивації збереження нації.

Ключові слова: традиції, фізична культура і спорт, діаспора, СТ "Україна", націєцентричні державотворчі процеси.

М. Гуменюк. Традиції української фізичної культури, спорту та діаспори. В статті досліджено процес розвитку та становлення традицій фізичної культури і спорту Галичини,

діаспори на різних етапах історичного розвитку, формування ідеології української нації на позиції державотворення та самостійності серед дітей, юнацтва, молоді; обґрунтовано необхідність морально-етичного світогляду в сучасних спортсменів, активізації патріотизму, національної гордості за своє государство. Актуалізовано роль спорту як одного із засобів самоутвердження українського народу, високої мотивації збереження нації.

Ключевые слова: традиции, физическая культура и спорт, диаспора, СТ "Украина, нациецентричные процессы построения.

М. Hymenyuk. Traditions of Ukrainian Physical Culture, Sports and Diaspora. The article deals with the problem of investigation of the process of development and formation of the traditions of Physical Culture, Sports of Halychyna and diaspora at different stages of historical development. The author describes the formation of the ideology of the Ukrainian nation among children, youth, young

people, the author describes also the formation of the moral and ethical outlook of modern sportsmen, activation of patriotism and national pride for the state as an educational process, intercommunication and mutual relations at the national level. The author describes the role of sports, the usage of sports in patriotic and state education of the young generation, the development of sports among the Ukrainians of Diaspora. The article describes the desire of the Ukrainian people to liberate from the foreign oppression, the high motivation of protecting of the Ukrainian nation, the informing of the world about the Ukrainian people who has its own state.

Keywords: traditions, Physical Culture, Sports, diaspora, ST "Ukraine", state processes.

Мета: вивчення історичної спадщини, розвитку традицій фізичної культури як засобу формування української нації та способу життя.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Спорт завжди був одним із чинників, що впливали на репутацію

країни в геополітичному просторі, особливо у стадії формування державності. Він інколи ставав чи не єдиним способом заявити про себе світові в умовах тотального національного гноблення, який і сьогодні засвідчує національну українську орієнтацію, необхідність її переусвідомлення, удосконалення, ставить проблему виховання української нації в умовах глобалізації та конкуренції, її утвердження, збереження засобами фізичної культури і спорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Спорт на початку минулого століття у Західній Україні мав особливу місію, функції якої були не тільки оздоровчі, але й націєвизвольні, державотворчі, що виконували об'єднавчу роль. Це відображено у спортивних виданнях тогочасної преси Галичини: "Вісти з Запорожжя" (1911–1914), "Спорт" (1925–1926), "Сільські вісти" (1928–1932). Традиції української фізичної культури посідали неабияке місце в дослідженнях української діаспори США, Канади, Німеччини та ін. Роль спорту в збереженні української ідентичності, єдності, боротьбі за українську державність відображена М. Борецьким, М. Лужицьким, О. Твардовським та іншими.

Формулювання цілей статті. Аналіз сутності традицій фізичної культури Галичини й діаспори, процесу їх формування, визначення ролі в національно-патріотичному вихованні дітей, юнацтва, молоді.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основою традицій фізичної культури Галичини у XVIII–XX ст. стало використання у виховному процесі звичаїв еллінських народів – греків. Творець афінської демократії Перікл висловився з цього приводу так: "Я не довірю найдрібнішої державної посади людині, яка до своєї інтелектуальної досконалості не долучить досконалості спортивну. Бо той, хто не вміє керувати власним тілом, навряд чи спроможний керувати бодай якимись серйозними справами" [4, 6].

Головним напрямом розвитку національної гімнастики Європи XVIII–XX ст. є історія руху "Сокіл", зародження якого пов'язане з боротьбою слов'янських народів імперії Габсбургів (перш за все, чехів) за культурну автономію, а в перспективі – незалежність. Причиною послужило те, що "гімнастичний рух в стилі Яна, що отримав з 1850 р. значне розповсюдження серед німецьких жителів Праги і Судетів, почав охоплювати й лояльні до Габсбургської імперії верстви чеських чиновників і військових. Нова

різновидність асиміляції дала поштовх журналу "Народні лісти" і викладачу Празького університету Мирославу Тирші (1832–1884) заснувати самостійний національний гімнастичний рух". Про ідеологію Празького гімнастичного товариства "Сокіл", заснованого 1862 р. в атмосфері національного відродження, він розповів на сторінках газети "Сокіл" у статті "Наша задача, шлях і мета" (1871). Суть програми в тому, що у шкільній політиці малі народи можуть стати повноцінною складовою частиною людства за умови необхідної внутрішньої єдності; визначальним у навчанні та вихованні має бути національний принцип. Ідеї "Сокола" швидко розповсюдились за межами Чехії. У Словенії 1863 р. створено "Південний Сокіл". У тому ж році товариство "Сокіл" виникло в Загребі (Хорватія), а під керівництвом польського лікаря Венанти П'ясецького – у Львові [2, 176] як польський варіант.

Незважаючи на знищення Запорізької Січі російським царизмом та польсько-австрійським поневоленням, в Україні не припинився розвиток фізичної культури. Ніщо не змогло витравити з пам'яті волелюбного українства прагнення до свободи й незалежності, а фізична культура продовжила свій шлях національного відродження, розвитку і становлення. Так, на східних землях України створені "Київський річковий яхтовий клуб" (1869) і "Київське атлетичне товариство" (1899). Ідея духовного та фізичного відродження нації, розпочата Руською Трійцею й підтримана Каменярем, не зникає безслідно. Зокрема, 1886 р. інженер Василь Нагірний на сторінках часопису "Батьківщина" загострює питання про нагальну потребу створення пожежно-спортивних товариств. Його зусиллям 1891 р. заснована перша сокільницька українська організація, у Відні (1892) – спортивні секції фехтування та стрільби, Львові (1894) – організація "Сокіл", головною метою якої був розвиток, поширення фізичної культури, відродження української нації в Галичині.

Для нас, українців, такою постаттю європейського рівня став Іван Боберський, який народився 1873 р. у селі Доброгостів на Самбірщині. Закінчив гімназію, Львівський університет, працював учителем німецької мови. Продовжив навчання в Австрії, де в українському товаристві "Русь" захоплюється ідеєю фізичної культури й отримує відповідну освіту, ознайомлюється з працями

Ф. Яна та системою фізичного виховання в Німеччині, вимогами до цього процесу у Франції, значенням гімнастики для забезпечення життєдіяльності органів і функцій організму у Швеції та гімнастичного руху в атмосфері національного відродження в Чехії.

Кращі представники українського народу брали активну участь у пропагуванні здорового способу життя, заняттях фізичними вправами, видавали спеціальну методичну літературу з тіловиховання і спорту. Так, ще 1900 р. вперше українською мовою побачили світ правила з тенісу і футболу. І. Боберський готує до друку й видає серію робіт з гігієни, теорії і методики фізичного виховання, спорту та спортивної термінології. Для популяризації фізичного відродження нації виходить часопис "Сокільські вісти", створюються спортивні гуртки в Тернополі – "Поділля", Перемишлі – "Сянова чайка", а на Станіславщині 1990 р. К. Трильовський (с. Завалля на Снятинщині) заснував "Січ". Іван Боберський, знаючи, що європейські народи скористалися спортом для консолідації нації та пробудження національної самосвідомості, усе сміливіше проводить спортивні змагання, маніфестації під гаслами "Борітеся – поборе", "Де сила, там воля витає". Наша традиційно опортуністична інтелігенція стояла осторонь. Як патріот, він поставив себе на терези відродження народу; брав участь у зустрічах (Прага, 1912), а також конгресі працівників фізичної культури (Відень, 1910).

Національне піднесення сприяло утворенню 1911 р. скаутських гуртків молоді, які дотримувалися традицій козацької минувшини. І. Франко запропонував назвати українських скаутів "пластунами". За порадою І. Боберського, П. Франко й І. Чмола запроваджують у Львові пластовий гурток, у діяльності якого переважало духовне та військово-фізичне вдосконалення юнацтва. Саме тут зароджується ідея створення українського січового стрільцтва, яке засноване у Львові 1913 р. під назвою "Січові стрільці". До створення військових товариств включилися спортивні, спортивно-пожежні організації "Соколи", "Січ" та інші. До 1914 р. в Західній Україні засновано 974 товариства "Соколи" та 794 січових гнізд. Вони були майже в кожному третьому селі Галичини.

Аналіз конкретно-історичної ситуації показує, що спортивно-військовий рух української молоді знаходить підтримку серед найкращих верств населення.

Так, у "Просвіті" один із підрозділів вирішував завдання підготовки національних кадрів з гігієни, тілового виховання. Багато активних діячів сокольського та пластового руху – члени відділів "Просвіти" (Василь Нагірний, Кость Левицький та ін.).

Завершенням праці І. Боберського стало об'єднане святкування з "Просвітою" 100-річчя від дня народження Т. Шевченка з крайовим шевченківським здвигом українських руханкових, пожежних та стрілецьких організацій 28 червня 1914 р. у Львові. В акції взяли участь більше 12 тисяч учасників змагань. Не зайве підкреслити, що напередодні світової війни тільки в руханково-спортивних організаціях "Сокола" в Галичині налічувалося понад 70 тисяч активних членів. Іван Боберський вважав, що спортсмен-руховик має в майбутньому стати бойовиком на захист України. З початком Першої світової війни він входить в управу стрілецтва, 1918 р. – працівник секретаріату військових справ ЗУНР.

У важких умовах, серед майже ворожого оточення йому вдалося виховати нове покоління руховиків і спортсменів, для яких фізична культура стала щоденною потребою служіння патріотичній ідеї. Вручення йому ще за життя, за стародавнім козацьким звичаєм, срібної булави як символу проводу стало правдивим відзеркаленням становища і виявом вдячності суспільства. Професорові присвоєно почесний титул – "батько української фізичної культури".

Слід відзначити, що до 1924 р. польська спортивна преса недооцінювала українських спортсменів. З 1925 р. після проведення Запорізьких ігрищ вимушена була змінити своє ставлення. Змагалися тут не тільки спортсмени краю, а вперше у Львові вітали буковинських спортсменів із СТ "Довбуш" (Чернівці), Закарпаття, Чехословаччини (Прага), Австрії (Відень), Данцігу. Не було тільки учасників із Великої України. "... Ми певні, що будемо гостити в городі Лева своїх братів-спортсменів з Великої України" [3, 27].

Започатковану серед гімназійної молоді роботу з розвитку фізичної культури 1906 р. Українським спортивним гуртком у Галичині продовжив Український Спортивний Союз (УСС), який улаштував 23 травня 1926 р. День українського спортсмена у м. Львові "... на площі Сокола-Батька при Стрийській рогаці о 2:30 при співучасті всіх спортивних товариств, установ" [3, 32].

На цей час розширюється УСС. Уже 1926 р. прийнято 13 нових осіб. Створені спортивні секції при товаристві "Сокол" у Коломиї, українській студентській громаді в Кракові та українському академічному гуртку в Австрії.

Ідея незалежної держави, національного відродження домінували в системі українського спорту Галичини впродовж багатьох років. Оскільки, як дізнаємося із львівського літопису "Червона калина" (1926): "... тільки спорт гартує і кріпить зболілий організм нації та виліковує його від рабства і хамства, будучи самотнім середником, що плекає не лише здорове тіло й душу, а й кріпкі характери" [1, 102]. А "Після заборони польськими органами влади таких українських патріотичних організацій молоді, як "Січ", "Сокол", "Пласт", СТ "Україна" й інших спортивних товариств у рамках спортивної структури в Польщі були створені проукраїнські спортивні об'єднання "Сян", "Скала", "Степ", "Дністер", "Поділля", – Український Студентський Спортивний Клуб, КЛК (Карпатський лещатарський клуб), що були єдиним засобом плекання поза школою фізичної справності української молоді" [4, 16].

Ціла епоха в розвитку національного спорту на західних землях України належить СТ "Україна" (Львів), що було засноване 27 вересня 1911 року. І ніхто не передбачав, що товариство відіграє таку важливу роль, як основний засіб протистояння "полонізації", "старшобратнім" стосункам, формування у галичан українського змісту, належного духовного, патріотичного та фізичного тілового виховання дітей та молоді.

За час понад 30-річного існування (1911–1944) СТ "Україна" (Львів) його очолювали М. Яворський, А. Зелений, Г. Дорожинський, Т. Франко, Є. Нагірний, О. Левицький, Б. Блавацький та ін. (усього 15 осіб). У товаристві активно діяло сім спортивних ланок: копаний м'яч (футбол), сітківка, бокс, відбиванка, шахи, важка та легка атлетика, хокей, 100-річчя якого недавно відзначили в Україні. Середовище діяльності знаходилося серед гімназійної і студентської молоді Львова та Галичини.

І все ж "королем" спорту СТ "Україна" був копаний м'яч (футбол). Особливим професіоналізмом відзначилися команди 1923, 1933, 1936, 1939 рр., за які грали відомі в майбутньому футболісти – Осип Скоцень, Олександр Скоцень, Магоцький, Зубач, К. Мікльош та інші.

Після війни невблаганна доля заки-

нула на чужину ряд спортсменів і спортивних діячів з України, у т. ч. колишніх членів СТ "Україна". Усі вони відіграли вагомий роль у розбудові організованого українського спорту спочатку в Австрії і Західній Німеччині, а пізніше – в Англії, Америці, Канаді, Австралії.

Уже 1945 року у м. Зальцбурзі (Австрія) завдяки колишнім спортсменам розпочала діяльність футбольна дружина СТ "Україна", що проводила ігри з відомими австрійськими та німецькими командами. Для участі в лізі футболу приїхали Олександр Скоцень, Іван Мікльош та Осип Скоцень. Уже 2 лютого 1946 р. у м. Ульме (Західна Німеччина) з ініціативи В. Блавацького, О. Скоцень відбулися установчі збори, де заснували нове СТ "Україна", а головою обрано Олександра Скоцень. Футбольна команда товариства проводила ігри з такими відомими клубами, як "Баєрн", "Ванген", "Фрайбург" та отримувала перемоги, а з Мюнхенською "Баварією" зустріч відбулася внічию 1:1. Уже 1947 р. СТ "Україна" тимчасово перестала існувати на європейському континенті. Кращі його футболісти ввійшли до футбольних дружин Західної Німеччини, Бельгії та Франції.

Так, Олександр Скоцень виступав за клуб "Ніцца" в Бельгії, а частина футболістів у статусі українських переселенців відбули до Канади, Америки, Австралії. 1949 р. в різних містах Америки та Канади заснували нові спортивні осередки під різними, але рідними назвами. Так, у Канаді (Монреаль і Торонто) клуби отримали колишню назву СТ "Україна", УСО "Тризуб" у Філадельфії, Український Спортивний Клуб (Нью-Йорк), УАСТ (Рочестер), УАСТ "Леви" (Чикаго), УАСТ "Львів" (Клівленд), УСВТ "Чорноморська Січ" (Ньюарк, 1924 р.), УАСТ "Черник" (Дітройт) тощо.

Найпотужнішим спортивним об'єднанням виявився Український Спортивний Осередок "Тризуб" у Філадельфії.

Усі спортивні товариства, що виступали у професійних змаганнях з футболу, поступово втратили статус як українських, номінальних за змістом у Канаді та США. Але УСО "Тризуб" у 1960, 1961, 1963, 1966 рр. стало чемпіоном США з футболу та виграв відому чашу Льюїса. Як відзначає джерело, "Своє завдання "Тризуб" безперечно виконав, там, де говорили про "русских", "діпсісів", а навіть "советс", там добре вивчили, хто є українці і за що вони змагаються" [3, 72].

В інших містах нікому не вдалось вивести український футбол на міжнародну арену.

На той час "Україна, як окупована держава, не має змоги брати участь у міжнародних, світових та олімпійських іграх. Окупант не дає можливості українським спортсменам виступати під своїм іменем, українським національним прапором у світових олімпійських змаганнях. Тому українські спортсменів на еміграції стараються виявити себе національно у своїх власних середовищах" [1, 78]. Таким був поклик у старшої української еміграції, що згодом став традицією. Уже 1936 р. у Філадельфії відбулася "Перша Українська Спортова Олімпіада" за участі понад 300 українських змагунів, майже всіх народжених у ЗСА (США), під назвою "Перші Українські Всенародні Ігрища".

1948 р. члени Ради фізичної культури у співдії зі Спортовою секцією ІНКОПФ (Міжнародного Комітету Політичних Втікачів) вирішили урік XIV Олімпіади влаштувати "спортові ігри тих народів, що силою воєнних обставин опинилися на вигнанні в Німеччині". Вони отримали назву "Олімпіада ДіПі" (Дісплей Персонс), у якій взяли участь естонці, латвійці, литовці, поляки, словаки, мадяри й українці. Про відкриття "Спортових ігор ІНКОПФ – "Олімпіада ДіПі" знаходимо "Субота, 26 червня 1948 року, ранок. Заля табору Піоміркасерне в Міттенвальді, де відбулося стільки змагань... З трьох сторін – ступені; на головній стіні перед прапорами – щогли для прапорів переможців і підвищення. На протилежній стіні – великий золотий тризуб і українські прапори в гірляндах зелені. Із гардеробу виходять дружини і уставляються чолом до головної ступені. Попереду дружин – хоружні з прапорами. Представник УПО відкриває ігри, а представник ІНКОФу мгр Рак звиває учасників змагатися в дусі великої олімпійської ідеї барона де Кубертена... з третьої черги оркестр грає національні гимни – польський, латиський і – нарешті – "Ще не вмерла...". Присутні на змаганнях у Міттенвальді... співали його при різних нагодах, але визнайте... чи не блиснули у ваших очах сльози, і не зловило вас за горло зорухнення?" Так описав редактор альманаху ПФК, УНКОПФ – "Олімпіада ДіПі" Олег Лисяк [3, 25]. Змагання проходили ще в Авгсбурзі та Нюрберзі. Українці здобули одну золоту, три срібні та дві бронзові медалі.

Продовжила розвиток фізичної куль-

тури і спорту в еміграції Українська Спортова Централь Америк і Канади (УСЦАК), яка розпочала свою роботу "у 1955 р. в Європі як послідовник Українського Спортового Союзу із Західної України. Це сталося у висліді об'єднання трьох делегатур: Союзу Українсько-Американських Спортових Товариств, СУАСТ-Схід, СУАСТ-Захід в ЗСА (США) та Союзу Спортових Товариств в Канаді" [3, 20].

Завдання УСЦАК визначені для репрезентації української фізичної культури і спорту на своїх територіях, створення нових осередків фізичного виховання і спорту, вишколу суддів спорту, видання журналів, спортивних газет, інформаційних бюлетенів та ін. УСЦАК щорічно проводила першості з легкої атлетики, відбиванки, тенісу, плавання, копаного м'яча, лещетарства, шахів, настільного тенісу та Спортові Ігрища Молоді. УСЦАК є членом Світового Конгресу Вільних Українців. Як міжкrajова організація має свого представника в Секретаріаті СКВУ.

1956 року утворився Український Олімпійський Комітет (УОК) в екзилі, який робив для самостійної участі України в Олімпійських іграх, інформував про місце українців з УРСР в олімпійській збірній СРСР та їхні результати змагань.

Ідея вільної олімпіади нуртувала у спортових колах еміграції серед поневоєних народів. Так, Перша Вільна Олімпіада відбулася 4–6 липня 1980 року. "Основною метою Вільної Олімпіади є маніфестувати бажання України і інших поневоєних Росією народів СССР, виступати на світових Олімпіадах як державні нації під своїм власним прапором..." [3, 37]. Збірна України зайняла II місце після латвійців, III – литовці, IV – естонці, V – вірмени. А Друга Вільна Олімпіада проходила 5–7 липня 1984 року в Етобик, Торонто (Канада). Міжнародний Олімпійський Комітет прийняв рішення, "що Вільна Олімпіада буде повторюватися кожних 4 роки аж до часу, коли Україна й інші поневоєні Росією народи зможуть брати самостійну участь в офіційній світовій Олімпіаді" [3, 44]. Управа Української Спортової Централі Америки і Канади підтримала задум проведення 27–30 травня 1988 року. "Української Олімпіади і Здвигу Молоді" з приводу величких роковин тисячоліття Хрещення України з рекомендацією використання ст. Деллевар, спортивних споруд УСО "Тризуб" у Філадельфії. У змаганнях взяла участь українська мо-

лодь, "яка була виявом живучості і спортивної вправності, зорганізованої в спортивних товариствах, організаціях молоді та студентських гуртках в ЗСА (США) і Канаді" [3, 50].

В Олімпіаді виступило 718 змагунів, репрезентуючи наступні товариства: Український Спортовий Клуб (УСК) з Нью-Йорка, Карпатський Лещетарський Клуб (КЛК), Українське Спортово-Виховне Товариство (УСВТ) Чорноморська Січ із Нью-Йорка, Український Спортивний Осередок (УСО) "Тризуб" з Філадельфії, Організація Української Молоді (заснована 1925 р. в м. Києві, провідники якої у кількості 45 осіб заарештовані, засуджені й розстріляні більшовиками; СУМ відроджено 1946 р. в Західній Німеччині, а в Америці – 1949 р.), а також товариства, клуби Клівленда, Торонто, Чікаго, Йонкерса. Олімпіада проводилася з футболу, відбиванки, легкої атлетики, плавання, тенісу, гольфу, настільного тенісу і шахів.

Активну роль у становленні та українізації нашого спорту відіграла Українська Спортова Централь Америк і Канади. Вона проявлялася у співпраці із НОК України, спортивними федераціями, забезпеченні підготовки олімпійців до виступів в Олімпійських іграх від імені незалежної держави. Як відзначає В. Олексійчук: "... УСЦАК оплатила дуже великі кошти для багатьох міжнародних федерацій, ...щоб українські федерації змогли увійти до них рівноправними членами. Розроблена велика програма тренування українських спортсменів в Америці" [7, 10]. Таким чином підтримано збірку України з плавання, у якій державним тренером був Ярема Фронзей з м. Івано-Франківська, збірних саночників, фігурну їзду на ковзанах, футбол, гімнастику. Також профінансовано реєстрацію 27 федерацій України з різних видів спорту в міжнародних федераціях, подано допомогу спортсменам і тренерам понад 250 000 доларів США. Були засновані "Фонд відродження спорту в Україні", "Фонд олімпійський" на потреби підготовки й участі українських спортсменів у зимовій Олімпіаді у Ліллекхамері (Норвегія) 1994 р. і літній Олімпіаді 1996 р. в м. Атланта (США).

Під час олімпійських ігор у Барселоні (Іспанія) 1992 р. збірна України виступала у т. з. "об'єднаній команді СНД". Як відзначає очевидець і представник від УСЦАК О. Твардовський, "українські спортові діячі в Україні та діаспорі вит-

ратили немало зусиль, завдяки яким Самаранч врешті дав свою згоду, щоб переможцям Олімпіади з України вручали медалі під їх блакитно-жовтим прапором та при звуках гімну "Ще не вмерла Україна". Це ми тоді називали "малим кроком" України на одній з "великих спортивних арен" світу" [6, 105].

Подяки Українська Спортова Центральна Америки і Канади отримала від президента ФК "Карпати" К. Мікльоша, вихованця СТ "Україна" та з нагоди його 80-річчя 1991 р.; В. Банникова – президента федерації футболу України за допомогу вступу України до міжнародних федерацій ФІФА, УЕФА, який відбувся 24 липня 1992 р.; багаторазово від президента НОК України В. Борзова, Ю. Паволоцького – голови Одеського обласного управління у справах молоді, фізичної культури і спорту, від федерацій з видів спорту України та народних депутатів України Л. Танюка, В. Черновола, Я. Кендзьора.

Традиції фізичної культури Галичини XVIII–XIX ст. були за змістом українськими, націєцентричними, державоформуючими та визвольними від гноблення панської Польщі, Румунії, більшовицької Росії та фашистської Німеччини. А інша частина України знаходилась у складі СРСР, яка мала теж свої особливості. Для УРСР характерний розвиток фізичної культури, починаючи з ворошиловського стрільця, БГПО, ГПО (готовий до праці і оборони), і до створення федерацій спорту, що 1948 р. стали всесоюзними, представляючи у МОК тільки союзні інтереси й виключно республіканські, що призвело до втрати національного змісту. УРСР як засновник ООН (Організації Об'єднаних Націй) мала право на самостійну участь в олімпійських іграх. Система фізичної культури і спорту не мала української ідеології, яка і сьогодні є досить млявою. За даними української діаспори, саме Українського Національного Олімпійського Комітету (УНОК), у випадку, якщо УРСР була б самостійною державою, яка брала б участь в олімпійських іграх 1952–1980 рр., то вона зайняла б почесне 3–6 місце із 299 золотими, срібними, бронзовими медалями в неофіційному заліку. За даними НОК України (станом 2013 р.), 1952–2012 рр. спортсмени

УРСР завоювали на олімпійських іграх 623 медалі: 237 золотих, особисті – 107; 172 срібних, особисті – 80; 214 бронзових, особисті – 93 нагороди.

З 1984 р. відчувався повільний розвал радянської системи як у масовому розвитку фізичної культури, так і в олімпійському спорті. З незалежністю України традиції фізичної культури і спорту Галичини та діаспори стали загальнонаціональним здобутком, об'єднавши різні ідеології держави в єдине ціле на новому етапі її розвитку. Розпочався процес відродження та становлення національної фізичної культури. 1991 р. повернулось на Батьківщину із діаспори СТ "Україна"; засновані федерації із видів спорту, які вступили в міжнародні. 22 грудня 1990 р. у м. Києві відбулася Генеральна асамблея засновників Національного Олімпійського Комітету України, де першим його президентом обрано В. Борзова. У вересні 1993 р. НОК України остаточно визнаний Міжнародним Олімпійським Комітетом. У нашій державі стали проводитись національні першості та чемпіонати з видів спорту, клубні чемпіонати України з ігрових видів спорту, переорієнтована діяльність радянських ФСТ "Динамо", "Спартак", "Колос"; зазнали реформи та вдосконалення фізична культура і спорт серед учнівської та студентської молоді; для занять спортом інвалідів 1994 р. засновано "Інваспорт". Спортсмени незалежної України виступили в 11 літніх та зимових олімпійських, параолімпійських, деолімпійських іграх, багатьох чемпіонатах, першостях світу та Європи з різних видів спорту. А для розвитку галузі 1998 р. заснований "Спорт для всіх".

Висновки. Сьогодні надто повільно відбувається формування української націєцентричної ідеології фізичної культури і спорту без належної державотворчої ідеї, в основі якої знаходиться європейська сокільська система фізичного тіловиховання українця. На 23-му році державності українська "Спортшкола фізичного та духовного виховання нації" повною мірою не реалізована. Чи не варто взяти до уваги рекомендації, уміщені в часописі № 53 "Вісти з Запорожжя" 1911 р.: "Ми, українці, мусимо виховати у собі сильну волю, а сильна

воля допоможе нам стати на рівні з іншими народами" [8, 20], де суть фізичного виховання полягала у формуванні особистості, яка могла б стати на службі своїй нації, а спортивну підготовку вважали однією з важливих підвалин розвитку національної свідомості, що актуальні й нині.

Перспективи подальшого дослідження потребує вивчення розвитку фізичної культури і спорту української діаспори як фактор збереження її ідентичності, взаємозв'язку із сучасною Україною, сприяння формуванню її державності.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Борецький М.* Український спортивний осередок "Триzub" 1950–1990 / М. Борецький. – Філадельфія, Пенсільванія : Управа українського спортивного осередка "Триzub", 1991. – С. 132.
2. *Кун Л.* Всеобщая история физической культуры и спорта / Л. Кун. – М. : Радуга, 1982. – С. 176.
3. *Лужицький О.* Українська олімпіада і здвиг молоді / О. Лужицький. – Філадельфія, 1988. – С. 20–27.
4. *Лось Й.* Спортивне товариство "Україна" / Й. Лось, К. Мікльош. – Львів, Світ, 1991. – С. 16.
5. *Пристапа Є. Н.* Традиції української національної фізичної культури / Є. Н. Пристапа, В. С. Пилат. – Львів : Світ, 1990. – С. 104.
6. *Твардовський О.* Наш спорт / О. Твардовський // Неперіодичний спортивний журнал українського спортивно-виховного товариства "Чорноморська Січ". – Ньюарк, Н. Дж., 1992. – С. 4
7. *Твардовський О.* На олімпійських хвилях : довідник УСЦАК. 1981–1986 / О. Твардовський. – Ньюарк, Н. Дж., 1997. – С. 101.
8. *Яценко Т.* Не тільки спорт. Як західноукраїнські спеціалізовані часописи ХХ ст. пробуджували у своїх читачів любов до України та наголошували на необхідності духовного виховання нації / Т. Яценко, А. Яценко // День. – 2013. – № 194–195, 25–26. – С. 20.

Стаття надійшла 24.04.2014 р.